

AMPOSTA DESAPAREGUDA

L. BARCELÓ / Fons MARIO LÓPEZ ALBIOL

Maite Subirats Argentó

AMPOSTA DESAPAREGUDA

Ajuntament d'Amposta

AMPOSTA DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2021

Primera reimpressió: novembre del 2021

© dels textos: Maite Subirats Argentó

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:
Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament d'Amposta
Museu de les Terres de l'Ebre
Arxiu Comarcal del Baix Ebre

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel i Saumell

Amb el suport:

Fotografia de la coberta:

L. Roisin (Ed.) / IEFC

Acrònims:

ACBEB (Arxiu Comarcal del Baix Ebre)
AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)
BNE (Biblioteca Nacional de España)
ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
IEFC (Institut d'Estudis fotogràfics de Catalunya)
MAMT (Museu d'Art Modern de la Diputació
de Tarragona)
MTTE (Museu de les Terres de l'Ebre)

ISBN 978-84-17432-69-0

DL B-3732-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

El goig de la pertinença

Pàg. 10

INTRODUCCIÓ

Ni el vent de dalt s'ha endut la memòria del patrimoni

Pàg. 14

EL NUCLI ANTIC

Els barris vora l'Ebre

Pàg. 68

ELS EIXAMPLES

Dels Quatre Cantons a Sant Cristòfol

Pàg. 124

EL MÓN RURAL

Hàbitats i activitats desapareguts

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

EL GOIG DE LA PERTINENÇA

Maite Subirats Argentó

Tots tenim records inesborrables que perduren en la nostra memòria, tant en la individual i més personal com en la que ens defineix com a col·lectiu: els lligams de parentiu, de veïnatge, de treball, d'amistat, i també d'espais on vam viure el dia a dia, on vam treballar, on vam passar bones estones o ens vam enamorar, en definitiva, on hem passat la nostra vida. I són aquestes experiències les que donen sentit a totes les imatges que hem recollit en aquest primer volum d'*Amposta desapareguda*.

La fotografia, tècnica i art nascut al darrer terç del segle XIX, ha permès immortalitzar imatges d'un valuós

patrimoni d'Amposta que batejo, amb modèstia i alhora amb orgull, com a exclusiu, perquè no n'hi ha cap més com aquest, i és precisament aquest patrimoni únic i singular el que ha fet diferent Amposta respecte d'altres poblacions.

I és en la mirada i anàlisi d'aquestes fotografies en què descobrireu aquest sentiment de pertinença a un carrer, a un barri, a un treball i a unes relacions humanes i ciutadanes que s'han teixit a través dels anys i que donen sentit a l'Amposta que coneixem avui.

Regaleu-vos estones per aturar-vos a mirar particularitats que sovint descuidem: els detalls i el llustre d'habitatges o indústries ja derruïts, d'estructures com la dàrsena d'entrada al canal de navegació fins a Sant Carles de la Ràpita o del magnífic embarcador fluvial, quan Amposta era un

punt estratègic en la navegació fluvial de l'Ebre. Dels paisatges urbans i rurals que tant han canviat però que contenen l'essència de l'Amposta actual.

Per a aquelles generacions més joves, les que no heu conegut de primera mà aquest patrimoni desaparegut, us ajudaran els textos i peus que acompanyen les fotografies, que us permetran ubicar-lo en l'espai i el temps, i us faran sentir que formeu part d'aquestes arrels, de la identitat ampostina, que, malgrat que molts elements han desaparegut o s'han transformat, forma part de les vides de les generacions que us han precedit i que han fet gran la ciutat en tots els seus àmbits.

Gaudiu del batec d'Amposta que viu dins de les imatges del llibre i, sobretot, que us despertin records, vivències i emocions. La pèrdua reactiva la memòria, i aquesta, el valor i l'estima per allò que ha creat una vida autèntica.

Als meus pares, que m'han transmès la passió pel patrimoni i per Amposta.

AUTOR: DESCONEGUT / FONS: TERESITA ROIG LA JUNTA

EL FRONT FLUVIAL

La façana fluvial d'Ampostà és el paisatge urbà més representatiu de la ciutat. La disposició de les cases penjades sobre l'aigua de l'Ebre, els edificis i equipaments singulars que es van anar construint arran del riu (baluards i estructures defensives, l'antic escorxadó, la peixateria, la casa de postes), els embarcadors i molls, els molins i altres indústries i tallers, places i carrers vora l'Ebre han esdevingut protagonistes d'una façana fluvial singular que el pas dels segles ha anat modificant fins avui dia convertint-la en un conjunt patrimonial històric, arquitectònic i ambiental únic, valorat i restaurat.

A. T. V. (ED.) / Fons FAMILIA SABATÉ-RAMON

Introducció

NI EL VENT DE DALT S'HA ENDUT LA MEMÒRIA DEL PATRIMONI

Maite Subirats Argentó

Des de temps ben antics, el riu Ebre va determinar l'existència d'Amposta com a enclavament estratègic. Assentada sobre el seu marge dret, allí on la roca mare ja deixa pas a la plataforma deltaica, ha esdevingut un nus destacat en les rutes del litoral mediterrani i alhora amb les que enllacen amb l'interior de la vall de l'Ebre, tant per via fluvial com terrestre.

En són mostres exponencials els assentaments neolítics, les restes dels poblaments ibèrics o la construcció d'un imponent castell en època medieval per part de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, a redós del qual s'anà gestant la vila.

Però aquest llibre no pretén fer una narració de la història d'Amposta; altres publicacions ja l'expliquen acuradament. L'objectiu és que descobriu en fotografies l'Amposta desapareguda, la transformada, i que ho feu a través de la mirada a edificis, llocs i paisatges urbans i rurals que ja no hi són, que han desaparegut totalment o han canviat –per moltes i diferents raons– i que recuperem en imatges del segle passat i fins i tot de finals del segle XIX.

L'embarcador i els molls fluvials, la Fàbrica, els molins arrossers, el canal i els ponts, les cases dels guardacanals, el primer parc municipal, les primeres grans avingudes de la ciutat i els comerços que acollien, l'estació del Carrilet, els masos al Delta i al secà, que ja no fan olor de l'arròs segat o de les olives acabades de plegar,

AUTOR DESCONEGUT / FONS LÍDIA CLIMENT DURAN

EL TREBALL ALS SEQUERS

Als sequers del nucli urbà –els de la Companyia, la Càmara, la Fàbrica, els de Carvallo–, colles de dones solejaven l'arròs estenent-lo i regirant-lo amb els peus i les llauradores per tal que el sol i l'aire arribessin a tot el gra i quedés ben sec, fins que amb pales i redables el tornaven a arregar.

LA ZONA DE LA FÀBRICA

Fotògrafs excursionistes i professionals de principis del segle xx van immortalitzar el patrimoni arquitectònic i etnogràfic dels llocs que visitaven. En aquesta pàgina, ampostins i ampostines als sequers de la Fàbrica, l'actual plaça de Ramon Berenguer IV, en una fotografia editada per L. Roisin als anys vint.

L. ROISIN (ED.) / IEFC

oficis desapareguts, i també teatres, cinemes i seus d'entitats que ja no existeixen.

I també podreu gaudir de veure edificacions que es van aixecar fa més de cent anys i que, encara que transformades, han sobreviscut: les antigues Escoles Nacionals i actual Museu de les Terres de l'Ebre, el molí Cercós al recinte del castell i actual Biblioteca Comarcal, el gran pont penjant, les torres de defensa, els edificis del Sindicat o el del col·legi de les Monges, i altres immobles emblemàtics que s'han conservat i que actualment estan recuperant el seu valor i s'estan rehabilitant per donar-hi nous usos.

Aquest llibre també és un homenatge a aquelles persones que van aixecar i fer gran aquest patrimoni: indústries, habitatges, seus de societats culturals i econòmiques, equipaments culturals, esportius i sanitaris,

embarcadors, places, mercats, establiments comercials i serveis –molts de desapareguts, altres de transformats i altres, revalorats i restaurats.

Ja no serveix lamentar-se de la demolició d'aquests elements i espais que van formar part de la vida de tants ampostins i ampostines. Gràcies a les imatges els podem conèixer i, sobretot, aprendre a no destruir i a saber donar-los nous usos, adaptats a la societat actual i a les que vindran.

En definitiva, l'objectiu és la valoració del patrimoni arquitectònic, artístic, urbanístic i de béns immobles que han estat significatius i identitaris d'Amposta i de cap lloc més. D'allò que ens fa singulars i únics, perquè aquests elements expliquen d'on venim i on hem arribat, i fins i tot ens ajudaran a decidir cap on hem d'anar en el futur.

A. T. V. (ED.) / Fons FAMÍLIA SABATE-RAMON

EL NUCLI ANTIC

Els barris vora l'Ebre

L'essència d'Amposta és en els barris que van néixer i créixer vora l'Ebre. La vila, nascuda a redós del castell, a mitjan segle XIX s'estén fins al traçat que marca el Canal de la Dreta per dins la població i que, construït el 1857, va aprofitar una part de la fortificació del castell i de la muralla de la Primera Guerra Carlina, consolidant una vila amb carrers que conformen una trama quasi ortogonal amb habitatges de dues o més plantes.

L'expansió de la població a mitjan segle XIX es produeix en nous barris vora l'Ebre i entorn de dues importants vies d'accés: la carretera de Sant Jaume, amb els barris de la Torreta i la Raval, i la carretera de Tortosa, amb el barri del Grau.

En aquest primer capítol apareix l'Amposta desapareguda del tràfec comercial i social de l'embarcador fluvial i del pas de barca; de les botigues i establiments emblemàtics del carrer Major i d'altres de la Vila; dels tallers de menestrals, molins i altres fàbriques de la primera industrialització de la ciutat. I també l'urbanisme i el patrimoni del nucli antic: la façana fluvial, el pont penjant i el sector del castell i dels barris vora l'Ebre.